

Bosdynamiek in Pruiken- makers (Meerdaalwoud)

Luc De Keersmaeker en Kris Vandekerkhove

Is het einde van het rijk van de eik nabij?

Op 9 november 2007 werden de resultaten toegelicht van het monitoringonderzoek in Everzwijnbad en Pruikenmakers, twee bosreservaten op een leembodem in het zuiden van het Meerdaalwoud. Ondanks het gure weer en de bijhorende ellenlange files, was er een ruim en geïnteresseerd publiek aanwezig voor de presentaties en het terreinbezoek. In de voormiddag werden de resultaten van het historisch-ecologisch onderzoek en de mycologische, dendrometrische en floristische inventarisaties in beide bosreservaten toegelicht. Na de lunch werd een wandeling gemaakt doorheen het bosreservaat Pruikenmakers, om de bevindingen wat meer tastbaar te maken.

Aandacht voor een zeer dikke en holle, afgebroken eik tijdens de opleveringsexkursie in het bosreservaat Pruikenmakers

Bosreservaat Pruikenmakers bestaat voor een groot deel uit oude gemengde bestanden, die oorspronkelijk beheerd werden als middelhout, met hoofdzakelijk Zomer- en Wintereik als overstaanders. Het bos werd geleidelijk aan omgevormd tot hooghout, met nog steeds Zomer- en Wintereiken als dominante boomsoorten. Actueel is het bos bijzonder

rijk aan monumentale bomen: er werden op een oppervlakte van 49 ha, 67 bomen geteld met een diameter van 100 cm en meer, waarvan 41 eiken. Tijdens het terreinbezoek werd halt gehouden in de kernvlakte van Pruikenmakers om aandacht te schenken aan de mogelijke evolutie van de eikenbestanden bij nulbeheer. De kernvlakte in Pruikenmakers heeft de gebruikelijke afmetingen (70 m x 140 m) en werd uitgezet in een zone waar alle boomsoorten, die in de nabije toekomst het uitzicht

van het bosreservaat kunnen bepalen, reeds aanwezig zijn. Met name drie schaduwtolerante soorten kunnen op korte of middellange termijn in competitie treden met de oude eiken, en deze mogelijk verdringen: Gewone esdoorn, Beuk en Winterlinde.

Gewone esdoorn breidt zich sinds enkele decennia sterk uit in vele bossen op leembodems, zeker wanneer de boomlaag bestaat uit eiken of andere lichtboomsoorten. De herhaalde inventarisatie van bosreservaat Jansheideberg (Hallerbos), 20 jaar na de eerste opmetingen voor het beheerplan van 1987, illustreerde dit heel duidelijk (zie Bosre-

Soort	Hoogte (cm)			
	0-30	30-50	50-200	>200
Beuk	83	60	109	21
Gewone es	539	13	12	0
Gewone esdoorn	24714	2477	444	360
Es/Esdoorn	1354	0	0	0
Hazelaar	389	60	234	504
Inl.eiken	5962	203	2	0
Winterlinde	153	4	10	0
Overige	656	87	117	31
Totaal	33850	2904	929	916

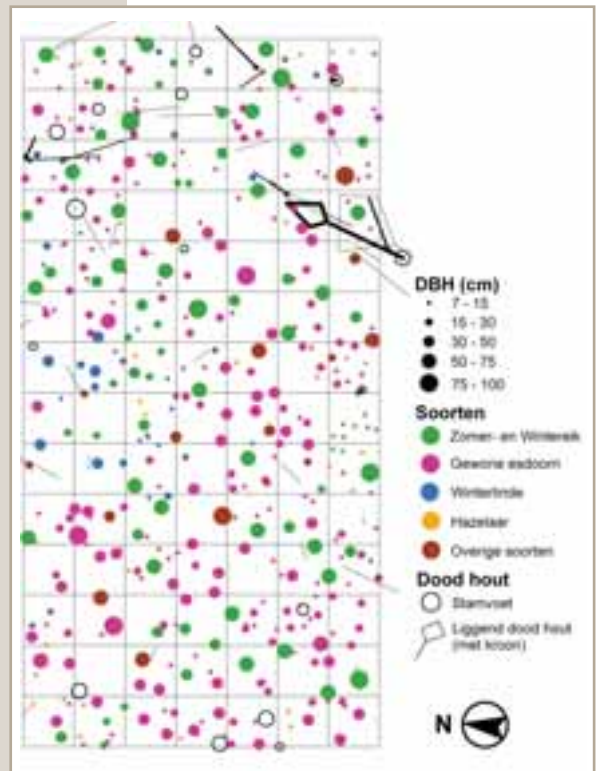
servatennieuws 2007). Ook in de kernvlakte van Pruikenmakers is Gewone esdoorn heel talrijk aanwezig: er werden ongeveer 28.000 jonge esdoorns met een diameter kleiner dan 5 cm geteld per ha, wat neerkomt op bijna 3 per m². Gewone esdoorn is niet alleen talrijk in de onderetage. Er zijn ook een aantal forse bomen aanwezig in de neven- en bovenetage, vooral in het westelijke deel van de kernvlakte. De dikste esdoorns hebben er reeds een diameter van meer dan 80 cm bereikt. Een grondige studie van oude inventarisaties bevestigt dat Gewone esdoorn reeds lang deel uitmaakt van dit deel van het Meerdaalwoud. Een volledige inventarisatie uit 1921 vermeldt 3 à 4 overstaanders per ha en er werd toen zelfs reeds melding gemaakt van een uitzonderlijk dikke esdoorn met een diameter van 90 cm. Het beheerplan van Antoine uit 1913 vermeldt dat Gewone esdoorn een aandeel had van 10 à 20% in het hakhout en dat het hakhout van de soort zeer vitaal was.

Het bosreservaat van Pruikenmakers herbergt een belangrijke populatie van autochtone Winterlinde, een schaduwboomsoort die in Vlaanderen heel zeldzaam geworden is. Winterlinde behoorde volgens de oude inventarisaties in het begin van de 20ste eeuw tot het hakhout, maar wordt niet vermeld als overstaander. Als gevolg van het vroegere hakhoutbeheer, zijn de Winterlindes in de kernvlakte allemaal meerstammig. Winterlinde verjongt zich slechts spaarzaam (zie tabel) en het is dan ook moeilijk te voorspellen welke rol deze schaduwboomsoort in de toekomst zal spelen in het bosreservaat.

Beuken maken geen deel uit van de bovenetage van de kernvlakte van Pruikenmakers, maar toch is er ook verjonging van deze soort gevonden. Grote, zaaddragende beuken zijn in de onmiddellijke omgeving wel aanwezig, ondermeer in de Eleonoradreef. Het aantal jonge Beuken in de kernvlakte bedraagt ongeveer 270 per ha. Dit is een beperkt aantal – zeker vergeleken met de massale verjonging van Gewone esdoorn – maar de Beuken slagen er wel goed in om goed door te groeien.

Verjonging van Gewone es en inlandse eiken vertoont een heel ander patroon. Deze soorten verjongen talrijk: er werden in de kernvlakte respectievelijk meer dan 500 en 6000 zaailingen per ha geteld. De verjonging van eiken en essen slaagt er echter niet in zich te handhaven en jonge bomen met een hoogte van meer dan 50 cm zijn schaars, er werd zelfs geen gevestigde verjonging gevonden met een hoogte van meer dan 2 m. Dit alles wijst er op dat lichtboomsoorten in toenemende mate onder druk staan van schaduwtolerante soorten. Bij de schaduwtolerante soorten is Gewone esdoorn het meest succesvol, maar ook Beuk en Hazelaar verjongen goed. Gewone esdoorn heeft in de kernvlakte van Pruikenmakers reeds de bovenetage bereikt en gaat in competitie met de eiken. Mogelijk zijn de 12 dode eiken in de kernvlakte, die overwegend nog rechtop staan, daarvan het gevolg.

Samen zijn ze goed voor 90% van het totale dood hout volume van de kernvlakte, dat begroot wordt op 28 m³ per ha.

Kaart met boomposities in de kernvlakte van Pruikenmakers. De kleuren en de grootte van de symbolen geven respectievelijk de soort en de diameter op borsthoogte (DBH) weer

Staannde dode eik in Pruikenmakers, omgeven door jonge esdoorns